

## บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างเสริมคุณลักษณะนิสัยของเยาวชน โดยใช้ดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้าน บ้านหนองยาว อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุและสร้างเสริมคุณลักษณะนิสัยของเยาวชน โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและการมีส่วนร่วมของชุมชน และเพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวของพระราชบัญญัติการศึกษา ปีพุทธศักราช 2542

ผู้สูงอายุในสังคมในปัจจุบันถูกละเลยการเอาใจใส่เท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากถูกละเลยส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาอยู่กับผู้สูงอายุเพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว รวมไปถึงการแสวงหาซึ่งได้มาของวัตถุที่เป็นเครื่องมือสร้างความสะดวกสบายภายนอก ลืมนึกไปว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ใกล้ชิดตนเองนั้นไม่ได้รับการเอาใจใส่ ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ บางครั้งง่วงเหงาเศร้าซึม เหม่อลอย คล้ายกับว่าสิ้นหวังในชีวิต จากการสังเกตในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุที่ทำร่วมกันและถ้ามีลูกๆหลานๆได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้ระดับหนึ่ง และจากการที่หัวหน้าโครงการวิจัยเคยได้นำเอาดนตรีพื้นเมืองนักเรียนและการละเล่นพื้นบ้านนำไปแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ นั้น สิ่งที่พบเห็น คือ ผู้สูงอายุที่ได้ร่วมชมการแสดงนั้น บางคนมีความสุข บางคนดูเหม่อลอย บางคนถึงกับน้ำตาซึม อาการของผู้สูงอายุที่แสดงออกมานั้นคงจะบ่งบอกอะไรได้หลายอย่าง

จากการสังเกตของหัวหน้าโครงการวิจัยที่เคยนำเด็กและเยาวชนในโรงเรียนบ้านแม่อน ตำบลแม่อน อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ ฝึกฝนรับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้านล้านนา จนถึงการนำไปแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ นั้นกลับพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีคุณลักษณะนิสัยที่ดูเรียบร้อยเป็นส่วนมาก ได้รับคำชมจากผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ผู้ใกล้ชิด ซึ่งในการฝึกฝนนั้นต้องใช้เวลาพอสมควร และการถ่ายทอดนั้นยังได้สอดแทรกคุณธรรมต่างๆไปด้วย โดยเฉพาะความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความขยัน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างมีคุณค่า การแสดงออกในทางที่ถูกต้อง

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ทางคณะวิจัยจึงได้แนวคิดว่าจะหากนำเอา ดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้านล้านนา มาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างเสริมคุณลักษณะนิสัยของเยาวชน ได้คงจะเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้คนทั้งสองวัยได้มีโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังได้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของบ้านหนองยาวด้วย จึงได้จัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้น โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีพื้นเมืองและการละเล่น

พื้นบ้านล้านนา สํารวจข้อมูลผู้สูงอายุและเยาวชนบ้านหนองยาว รวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม เพื่อสัมภาษณ์ การสังเกต และการจัดเวทีเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และเพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาวางแผนการหารูปแบบวิธีการต่อไป

จากการศึกษาการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่นำเอาคนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้านล้านนา และอาหารพื้นบ้าน มาใช้ประโยชน์ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน พบว่าในหมู่บ้านบ้านหนองยาวนั้น มีปราชญ์ชาวบ้านหลากหลายสาขาคือ สาขาด้านคนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้านนั้น มีจำนวน 25 คน ซึ่งแต่ละคนนั้นพร้อมที่จะให้การถ่ายทอดไปยังเยาวชนให้มีการสืบทอดและเผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป

2. ข้อมูลครัวเรือนและประชากรหมู่บ้าน ทางหมู่บ้านบ้านหนองยาว ได้แบ่งเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 7 บ้านหนองยาว หมู่ที่ 11 บ้านสันป่าเกี๊ยะ หมู่ที่ 16 บ้านหนองยาวได้หมู่ที่ 17 บ้านหนองยาวเหนือ โดยรวมทั้งหมคมีจำนวนครัวเรือน 786 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวมกัน 2,768 คน และในทั้ง 4 หมู่บ้าน มีประชากรผู้สูงอายุดังนี้ ชาย 125 คน หญิง 157 คน รวม 282 คน ( ข้อมูล ปี 2546 ) เยาวชนอายุ 13 – 18 ปี จำนวน 209 คน เยาวชนอายุ 5 – 12 ปี จำนวน 146 คน

3. ข้อมูลหน่วยองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือชุมชนบ้านหนองยาว คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการวัดหนองยาว คณะกรรมการกลุ่มสตรีแม่บ้าน คณะกรรมการโรงเรียนบ้านหนองยาว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิรักษ์เด็ก

ผลจากการศึกษาการทำกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามสามารถเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างลักษณะนิสัยของเยาวชนสามารถทำได้ ซึ่งมีกระบวนการในการจัดทำดังนี้ รวบรวมข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผู้รู้ ร่วมกันพัฒนาการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน การถ่ายทอดองค์ความรู้ ทดลองจัดกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ โดยมีการติดตามผล ประเมินผลทั้งกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ในการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างเสริมคุณลักษณะนิสัยของเยาวชน มีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ผู้ปกครอง และครู ร่วมดำเนินการและติดตามประเมินผล และสิ่งสำคัญคือควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ออกแสดงผลงานอยู่บ่อยๆ เพื่อฝึกให้เด็กมีความกล้า ผู้สูงอายุก็ไม่เหงา มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม สุขภาพกายและจิตใจที่ดีขึ้น